

Jasiuk, Jerzy

Problemy rozwoju nauki i techniki w Europie Centralnej w okresie 1848-1918

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 26/2, 492-493

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

historii nauki (z uwzględnieniem elementów socjologii i psychologii nauki) jako specjalizacji na uniwersyteckich studiach historycznych. Wokół obu propozycji wywiązała się ożywiona wymiana opinii, w wyniku której zebrani — na zakończenie obrad — powzięli na wniosek T. Brzezińskiego uchwałę, wzywającą Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN do stworzenia ogólnopolskiego seminarium, które by pełniło niejako opiekę metodologiczną nad wykładowcami historii różnych dyscyplin.

Jan Kozłowski

(Warszawa)

Z ZAGRANICY

PROBLEMY ROZWOJU NAUKI I TECHNIKI W EUROPIE CENTRALNEJ W OKRESIE 1848-1918

Konferencja na taki temat odbyła się w Budapeszcie w dniach od 16 do 19 września 1980 r. Jej inicjatorami i organizatorami było grono węgierskich historyków nauki i techniki, prowadzących działalność w Komisji Nauki i Techniki Węgierskiej Akademii Nauk; w Komisji Historii Nauki i Techniki Federacji Stowarzyszeń Naukowych i Technicznych na Węgrzech; w Narodowym Muzeum Techniki oraz w Zespole Badań Historii Nauki Instytutu Fizyki Politechniki w Budapeszcie.

Omawiana konferencja stanowiła pewnego rodzaju kontynuację podobnego spotkania, zorganizowanego przed kilku laty również w Budapeszcie, a poświęconego rozwojowi nauki i techniki w Europie Centralnej we wcześniejszym chronologicznie okresie.

W konferencji wzięło udział ok. 150 osób, w tej liczbie ok. 40 z zagranicy (poza gospodarzami reprezentowane były: Czechosłowacja, Austria, Niemiecka Republika Demokratyczna, Norwegia, Nowa Zelandia, Polska, Republika Federalna Niemiec, Szwecja, Związek Radziecki, przy czym najliczniejsze były delegacje z NRD, Czechosłowacji i ZSRR).

Program konferencji trzeba określić jako bardzo obszerny, gdyż niezależnie od wystąpień powitalnych (prof. F. Szabadvary'ego — przewodniczącego Naukowego i Organizacyjnego Komitetu Konferencji; prof. A. T. Grigoriana — przewodniczącego Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki oraz prof. A. Konya — przewodniczącego Komisji Historii Nauki i Techniki Węgierskiej Akademii Nauk) wygłoszono ponad sto referatów i komunikatów.

W czasie sesji ogólnej, inauguracyjnej obrady, poza wspomnianymi wystąpieniami powitalnymi, zostały wygłoszone następujące referaty: prof. Lászlo Mátrai — *Trendy historii kultury w Monarchii Austro-Węgierskiej*; dra sc. L. Novy'ego — *Społeczne i naukowe zależności rozwoju instytucji naukowych*; prof. G. Ranki — *Związki postępu technicznego i struktur społecznych w końcu XIX w.*

Pozostałe wystąpienia uporządkowano tematycznie w następujących sekcjach, w których toczyły się dalsze obrady: *Generalne zagadnienia postępu nauki*; *Historia nauk inżynierskich*; *Historia przemysłu spożywczego*; *Historia nauk biochemicznych, biologicznych i medycznych*; *Historia nauk ścisłych*; *Historia oświaty i instytucji*.

Mimo chronologicznego i terytorialnego ograniczenia tematyki różnorodność przedmiotu wystąpień była bardzo duża. Np. w drugim dniu konferencji — na posiedzeniu sekcji historii nauk inżynierskich — referowane były m.in. następujące tematy: *Rozpowszechnianie białego metalu w budowie samolotów*; *Węgierskie budynki kolei żelaznych w XIX w.*; *Przyswajanie nowych metod produkcji stali w drugiej połowie XIX w.*; *Węgierska śruba okrętowa — zapomniany i powtórnie dokonany wynalazek*; *Sytuacja w produkcji powozów w czasie rozwoju rewolucji przemysłowej*. W trzecim dniu obrad na posiedzeniu sekcji historii nauk ścisłych

przedstawiono referaty: *Zdobywanie przez chemię czeską pozycji w nauce w drugiej połowie XIX w.*; *Rudolf Fabinyi — jeden z chemików węgierskich doby Monarchii Austro-Węgierskiej; Kogo uważano za węgierskiego chemika na początku naszego stulecia? Charakterystyczne cechy rozwoju chemii w Europie Centralnej w XIX stuleciu.*

Duża liczba wystąpień spowodowała, że praktycznie nie było czasu na dyskusję, ani nawet na pytania pod adresem referentów. Wymiana poglądów o charakterze dyskusyjnym zdarzała się jedynie sporadycznie.

Konferencja nie dawała, choćby w zarysie, syntetycznego obrazu rozwoju nauki i techniki w latach 1848—1918 w Europie Centralnej, stanowiła natomiast pewnego rodzaju przegląd prac i zainteresowań badawczych, zwłaszcza prac i zainteresowań węgierskiego środowiska historyków nauki i techniki (co najmniej 2/3 referatów wygłosili gospodarze). Przeważały zdecydowanie wystąpienia o tematyce węższej, bądź nawet przyczynkowe. Próby szerszego ujęcia tematu były rzadkie i jeszcze rzadziej wykraczały poza sferę problematyki jednego kraju. Inna sprawa, że ściśle ograniczony czas wystąpień (w zasadzie 15 minut) nie mógł sprzyjać przedstawianiu obszerniejszych treściowo tematów.

Konferencja miała przede wszystkim znaczenie dla rozwoju prowadzonych na Węgrzech badań w zakresie historii nauki i techniki. Niewątpliwie gospodarze przygotowywali się do konferencji przez dłuższy okres czasu, zapewne też odegrała ona rolę inspirującą pewne prace, a już na pewno intensyfikującą. Trzeba przy tym pamiętać o wspomnianym wyżej bardzo licznym i aktywnym udziale węgierskiego środowiska badawczego w konferencji.

Nasuwa się też refleksja, wynikająca z widocznego w wielu wystąpieniach zainteresowania uwarunkowaniami rozwoju nauki i techniki, nie tylko społecznymi i gospodarczymi, lecz także kulturalnymi. Z przebiegu obrad można nawet wnioskować o rosnącym zainteresowaniu w tym kierunku, podobnie jak zainteresowaniu odbiciem rozwoju techniki w innych dziedzinach, w sztuce i literaturze.

Polscy uczestnicy konferencji wygłosili dwa referaty: dr A. Arendarski *Początki geofizyki* oraz red. B. Olszewska i prof. E. Olszewski *Formowanie polskiej polityki naukowej na początku XX w.*

Organizatorzy konferencji, jak wynika to z końcowego przemówienia prof. F. Szabadváry'ego, dążyć będą do opublikowania wygłoszonych w czasie obrad referatów.

Jerzy Jasiuk
(Warszawa)